

HOOFDSTUK 2 DE OPFOK

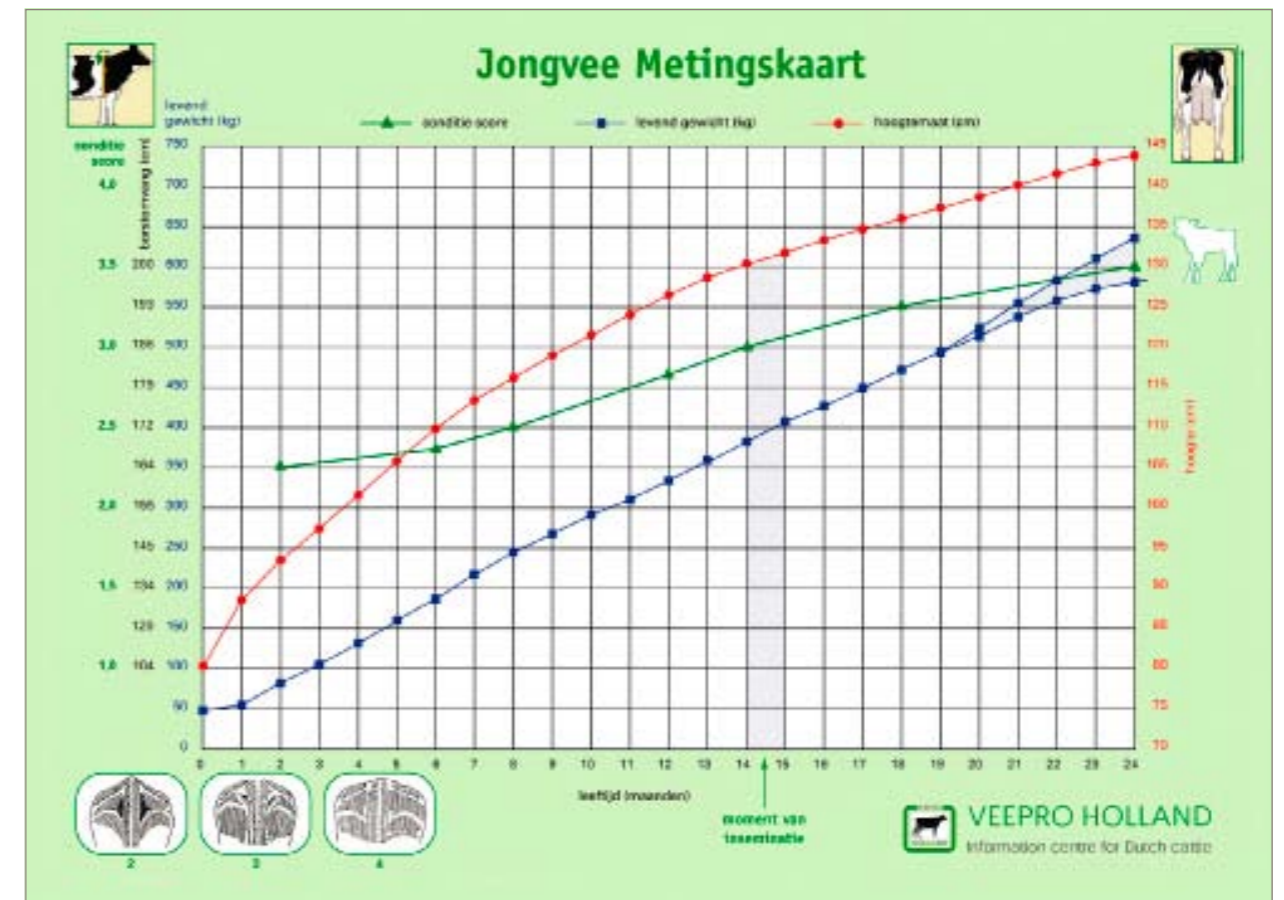
2.1 DE EERSTE LEVENSMAANDEN

Het fokken van een duurzame en lang producerende koe begint met een goede opfok. Het jonge kalf verdient veel aandacht. Na de geboorte luidt het advies bij het verstrekken van biest: veel, vlug en vaak. Biest bevat antistoffen die de eerste 24 uur van het leven van een kalf ongehinderd de darmwand kunnen passeren. Dat geeft het kalf de nodige weerstand om de eerste maanden gezond door te komen.

Na de biest komt de melkperiode, waarin de voorkeur uitgaat naar kunstmelk in plaats van koemelk. Kunstmelk is meer uitgebalanceerd en bevat naast de noodzakelijke voedingsstoffen ook vitaminen en mineralen die belangrijk zijn voor een goede groei. Informatie over het opfokschema van de kalveren staat op de zak van de kunstmelkpoeder.

Het kalf heeft niet alleen melk nodig, maar ook schoon drinkwater, krachtvoer en hooi. Als de dieren ouder worden, zullen ze 'trek' krijgen in kracht- en ruwvoer.

Het groeiverloop van het jongvee is met behulp van deze kaart goed te volgen

HOOFDSTUK 2 DE OPFOK

Hoe sneller de kalveren dit eten, des te beter verloopt de afbouw en uiteindelijk het stoppen van de melkverstrekking. Op een gewicht van zo'n 80 kilo kunnen de dieren gespeend worden.

In het vervolg van de opfok is het belangrijk dat veehouders de dieren uitgebalanceerd voeren. Tijdens het eerste jaar moeten de kalveren een eiwitrijk rantsoen en een goede kwaliteit ruwvoer ontvangen, zodat ze zich goed kunnen ontwikkelen. Als kalveren gedurende het eerste jaar niet juist gevoerd worden, kan het uierweefsel snel vervetten. Dat heeft later een negatieve invloed op de uierkwaliteit en dat komt de duurzaamheid van de koe weer niet ten goede.

Het tweede levensjaar mag het dier niet overvoerd worden om vervetting tegen te gaan. Te weinig voer is ook niet goed. Pinken die te weinig groeien, lopen de

	% van volwassen gewicht	levend gewicht (kg)	borstomvang (cm)	kruishoogte (cm)	gem. groei per dag (g)
bij geboorte	6	41	—	—	—
bij spenen	12	82	—	—	—
op 6 maanden leeftijd	26,5	180	129	108	700-800
op 12 maanden leeftijd	50	340	161	126	800-850
inseminatiemoment	55-60	375-408	168-174	130-133	675-725
op 18 maanden leeftijd	68	460	182	135	600-650
na kalven	85	580	197	144	—
als volwassen koe	100	680	212	—	—

Tabel 1 – Optimale jongveegroei voor hf (bron: Veepro en PTC+)

kans op tekorten en daardoor een matige groei en ontwikkeling. Bovendien kalven de dieren op een te licht gewicht af. Twee keer per jaar de borstomvang en de kruishoogte meten geeft een goede indicatie of dieren 'op schema' liggen. Hiervoor kan het schema op pagina [p. 17] gebruikt worden.

2.2 UITBESTEDEN OF ZELF DOEN?

De jongveeopfok doen de meeste veehouders zelf op het bedrijf. Er zijn ook bedrijven die de jongveeopfok uitbesteden aan anderen vanwege de mestwetgeving of de te hoge arbeidsdruk. Voor zo'n 1,50 euro per dier per dag zal een professionele opfokker de nieuwste generatie melkkoeien onder zijn hoede nemen. Dit betekent dat een totale opfok van zo'n 800 dagen (2 jaar en 2 maanden) in dat geval 1200 euro kost.

Wat kost de jongveeopfok?

Als alleen alle werkelijk uitgegeven kosten bij elkaar worden opgeteld, zoals kunstmelk, krachtvoer en bijvoorbeeld ki, dan kost de jongveeopfok volgens accountants rond de 350 euro. Maar ook de kosten voor huisvesting en arbeid moeten veehouders meetellen en de kosten voor het verbouwen van het eigen voer. Afhankelijk van het bedrijf kost het tussen de 1200 en 1500 euro voordat een kalf is uitgegroeid tot een melkgevende vaars.

levensproductie (kg melk)	opfokkosten per kg melk (eurocenten)
5.000	24
10.000	12
25.000	4,8
50.000	2,4

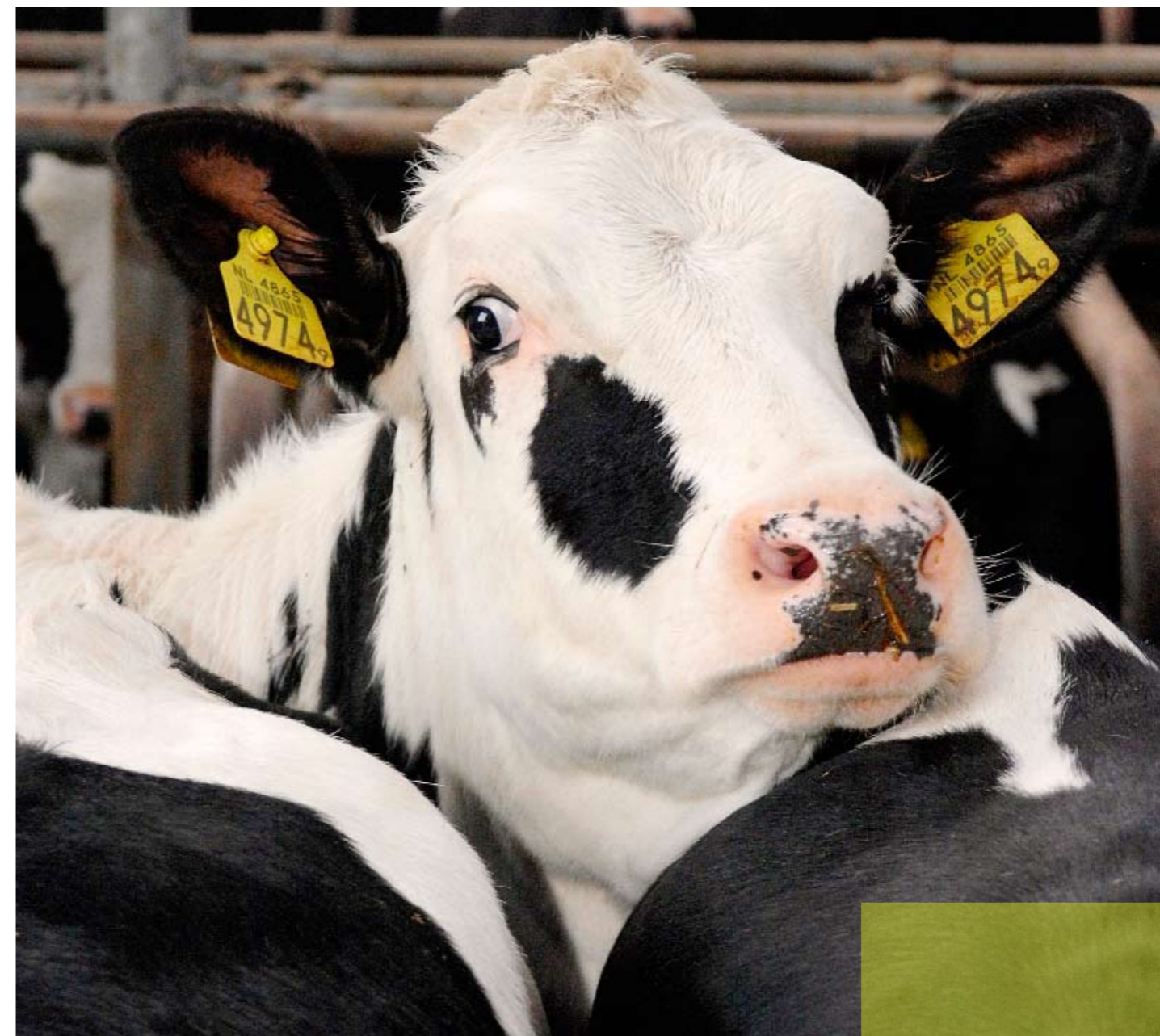
Tabel 2 – Levensproductie in relatie tot de opfokkosten per kilogram melk

Opfokkosten laag bij hoge levensproductie

De opfokkosten voor een vaars liggen rond de 1200 euro. Deze kosten moeten veehouders eerst maken voordat ze de koe kunnen melken en deze geld gaat opleveren. In haar productieve leven moet de koe haar opfok terugverdienen. Hoe hoger de levensproductie van de koe, hoe lager de opfokkosten per kilo melk zijn. Tabel 2 gaat uit van opfokkosten van 1200 euro. Vergelijk de opfokkosten van een koe die 5000 liter melk geeft eens met een koe die een levensproductie van 50.000 kilo melk haalt.

Een verminderde duurzaamheid, zoals een lagere levensproductie van de veestapel, heeft grote bedrijfseconomische gevolgen. Met de CRV DuurzaamheidsMonitor kunnen mpr-deelnemers snel duurzaamheidsproblemen opsporen. In de DuurzaamheidsMonitor staat onder andere het kengetal nettodagrendement (NDR). Het NDR wordt uitgedrukt in euro's en is een indicator van het rendement (melkopbrengsten min voerkosten) per levensdag van het dier. Naarmate ze ouder worden, laten dieren een hoger NDR zien, omdat ze een hogere levensproductie hebben ten opzichte van het aantal dagen opfok.

Is ze tochtig?

TIP: DRACHTIG?

Voordat de pinken naar buiten gaan, is het handig om te controleren welke dieren drachtig zijn. Door te scannen [p. 134] krijgt de veehouder zekerheid over de dracht. Zo weet hij zeker waar hij de komende winter in de melkstal op kan rekenen. Dieren die niet drachtig zijn, kunnen in de zomer alsnog geïnsemineerd worden.

2.3 WANNEER DE PINKEN INSEMINEREN?

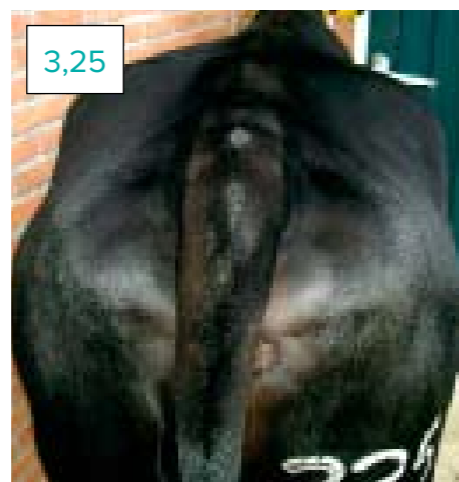
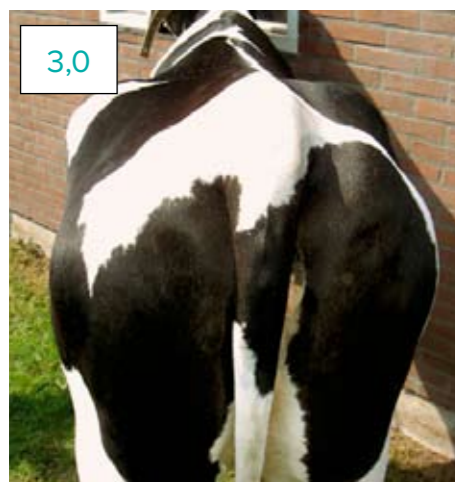
Pinken worden voor de eerste keer tochtig tussen de 10 en 13 maanden. Na een succesvolle opfok kunnen ze vanaf 14 maanden geïnsemineerd worden, zodat ze voor een eerste keer kalven op een leeftijd tussen 23 tot 24 maanden. Een goede richtlijn is dat het gewicht van de vaars na het kalven tussen de 550 tot 580 kilo moet liggen.

Met de inseminatie kunnen veehouders beginnen als het dier een gewicht heeft van minimaal 375 kilo of een kruishoogte van 133 centimeter. Gewicht en hoogte maata zijn de beste maatstaven voor het begin van de inseminatie, niet de leeftijd van de pink. Het is namelijk belangrijk voor een optimale melkproductie dat de dieren een bepaald minimumgewicht hebben bij kalven. Met 375 kilo zou een hf-pink tussen 14 en 15 maanden oud zijn. Met de meetband gemeten is de borstomvang dan ongeveer 170 tot 172 centimeter.

Dit is natuurlijk een ideaal geschetst plaatje dat in de praktijk helaas niet altijd opgaat. Veel jongvee bereikt niet het gewicht dat past bij hun leeftijd. Voedingsfouten en bijvoorbeeld slechte huisvesting zorgen voor een achterstand in ontwikkeling. De gemiddelde leeftijd bij de eerste keer kalven (afgekort de alva: afkalfleefijd vaarsen) ligt in Nederland nog steeds op 26 maanden.

Wie een geheugensteuntje wil bij de planning van de opfok, krijgt met KoeAttenties tochtcontrole [p. 135] regelmatig een werkljst waarop duidelijk staat vermeld welke dieren de leeftijd hebben om geïnsemineerd te worden. Ook de drachtcontrole en de verwachte kaldatum staan als attentiepunten vermeld. Het helpt veehouders met het planmatig aanpakken van de jongveeopfok en de vruchtbaarheid.

De verschillende conditiescores, score 3,0 is optimaal om te insemineren

Als de drachtigheidsresultaten van het jongvee te wensen overlaten, kunnen veel factoren een rol spelen, bijvoorbeeld te vroeg insemineren of een onjuiste voeding. Met STO-Vruchtbaarheid [p. 140] krijgen veehouders een overzicht van de vruchtbaarheidsresultaten van de koeien en van de pinken.

Hulp van conditiescore

Naast de borstomvang van jongvee kan ook de conditiescore een handig hulpmiddel zijn bij het bepalen van het meest optimale inseminatietijdstip. Net als bij koeien geeft de juiste conditiescore de meeste kans op dracht. Te vette dieren zullen minder gemakkelijk drachtig worden. Bij het jongvee is conditiescore 3 optimaal. Daarna groeien de dieren door naar een score van 3,5 vlak voor het kalven.

Insemineer met een pinkenstier

Het stieradvies bij pinken luidt op de eerste plaats: gebruik een pinkenstier. Dat is een stier waarvan bekend is dat de kalveren gemakkelijk geboren worden. Voor alle koeien is vlot kalven belangrijk, maar voor de vaarsen helemaal. Zij kalven tenslotte voor de eerste keer en hun nieuwe leven levert al veel stress. Gemakkelijk kalven helpt deze stress beperken.

Pinkenstieren zijn te herkennen aan een fokwaarde voor geboortegemak van 102 of hoger. Een stieradviesprogramma, zoals SAP of StierWijzer [p. 180], kan een hulpmiddel zijn bij het maken van de juiste stierkeus. Vaarskalveren worden over het algemeen makkelijker geboren dan stierkalveren. Bij pinken kan de veehouder daarom ook kiezen voor SiryX, gesekst sperma. Hierbij wordt de kans op een vaarskalf vergroot tot 90 procent.

Kun je bij de pinken een eigen stier gebruiken?

Er zijn veehouders die een stier bij de pinken laten lopen. Dat is erg gemakkelijk, want de stier mist geen enkele tochtigheid. Het allerbelangrijkste voor de veehouder is dat de pink gemakkelijk kalft. En daarom zal de stier geselecteerd worden op gemakkelijke geboorten. Daarbij wordt de draagtijd (aantal dagen in de baarmoeder van de koe) van de stier zelf nog wel eens als leidraad aangehouden. Hoe korter de draagtijd van de stier zelf was, hoe lichter de kalveren en dus hoe makkelijker de geboorten. Deze redenatie gaat echter beslist niet altijd op. Het inzetten van een eigen stier kent risico's. Het geboorteverloop, maar ook andere eigenschappen, zoals melkbaarheid, zijn vaak niet bekend. Bovendien kan het veelvuldig gebruikmaken van een eigen stier leiden tot minder spreiding in stiergebruik.

Van een ki-stier is wel bekend of hij lichte of zware kalveren geeft. Door een stier te kiezen die bewezen heeft lichte kalveren te geven en dus goed scoort voor geboortegemak, krijgt de pink de kans om een vlotte en goede start van de eerste lactatie te maken. Voor veehouders die toch een eigen stier inzetten, is het raadzaam om een dekljst [p. 136] in te vullen en die bij CRV in te leveren, zodat de nakomelingen voor stamboekregistratie in aanmerking komen.

2.4 MEER JONGVEE DAN NOODZAKELIJK

Niet alle vaarskalveren die geboren worden, zijn nodig voor het vervangen van melkkoeien. Wat doet een veehouder als hij meer jongvee heeft dan nodig? Een gedeelte van de veestapel kan dan geïnsemineerd worden met sperma van een vleesstier. Kalveren van een vleesstier leveren meer geld op bij verkoop voor de slacht dan kalveren van melkstieren. Voor pinken is dit overigens zeer sterk af te raden, omdat de kalveren van zo'n vleesstier vaak moeilijker geboren worden. Daarnaast kunnen veehouders het extra jongvee ook verkopen voor export of aan collega-melkveehouders die zelf geen of te weinig jongvee opfokken.

Drachtige vaarsen op weg naar een nieuwe toekomst

HOOFDSTUK 2 DE OPFOK

Extra moeilijkheidsfactor: opfokken voor export

Wie een deel van de vaarzen voor export wil afzetten naar het buitenland, dient nog een aantal extra maatregelen te nemen in de opfok. Vanzelfsprekend moeten de exportdieren onthoord worden op een leeftijd tussen twee en zes weken. De dierenarts verdooft de kalveren en verwijdert de horens.

Het is ook handig om op datzelfde moment de eventuele bijspenen weg te knippen omdat het kalf toch verdoofd is. Een vereiste voor export is namelijk dat de dieren geen bijspenen mogen hebben.

Daarnaast worden exportvaarzen gecontroleerd op huidziekten, zoals wratten, schurft, luizen en ringworm. Export stelt meestal ook extra eisen aan de afstamming en de dracht van de pink.

Gewicht schatten met borstomvang

Om het gewicht van jongvee te schatten, is het meten van de borstomvang een goede manier. Voor een inschatting van de ontwikkeling geeft twee keer per jaar meten een goede indicatie van de groei.

Om dit goed te doen, moet het dier vlak en vierkant in een normale houding staan. De meetband, het liefst een speciale meetband voor jongvee, moet vlak achter de schouder om de borst van het dier worden gelegd. Bij het aantrekken van de meetband moeten twee vingers tussen huid en band bewogen kunnen worden. Voorkom insnoeren. Om te kijken of het dier zich voldoende ontwikkelt, kan onderstaande tabel, tabel 3, gebruikt worden.

Tabel 3 – Relatie tussen borstomvang en levend gewicht van vrouwelijk jongvee naar ras (bron: PR, 1996)

borstomvang (cm) leeftijd	levend gewicht (kg)		
	fh	hf	mrij
75	41	41	41
80	49	49	50
85	58	58	60
90 (2 maanden)	68	68	70
95	78	78	91
100	90	90	94
105	103	103	107
110	117	117	122
115	132	132	140
120 (5 maanden)	148	149	157
125	165	167	176
130	184	186	197
135	204	206	219
140 (8 maanden)	225	228	244
145	248	251	271
150	271	275	298
155	297	301	326
160	323	329	352
165 (14 maanden)	352	358	382
170	381	389	414
175	412	421	446
180	445	455	481
185	480	491	515
190 (22 maanden)	516	528	555
195	553	568	595
200	593	609	635
205	634	652	67

De borstomvang geeft een indicatie van het levend gewicht

VRAGEN EN OPDRACHTEN VOOR STUDENTEN

In elk hoofdstuk van deel 1 van Beslissen van kalf tot koe staat op de laatste pagina een aantal oefeningen/opdrachten. Deze opdrachten zijn bestemd voor studenten uit het groene onderwijs, maar ook melkveehouders of mensen die werkzaam zijn in de sector,

kunnen de vragen beantwoorden of de opdrachten uitvoeren. Door actief bezig te zijn met de informatie wordt uw kennis over de sector én het inzicht in de mogelijkheden met producten en diensten alleen maar groter.

VRAGEN

vraag 1

Waarom is het belangrijk dat een pasgeboren kalf veel, vlug en vaak biest krijgt?

vraag 2

Wat is een pinkentier?

vraag 3

Welke borstomvang hebben pinken als ze geïnsemineerd kunnen worden?

vraag 4

Gebruik tabel 2 [p. 18]. Een bedrijf heeft een gemiddelde levensproductie van 30.000 kg. Wat zijn bij deze levensproductie de gemiddelde opfokkosten per kg melk?

INTERNETOPDRACHTEN

opdracht 1

Surf eens naar www.crv4all.nl. Zoek vier zwartbonte en vier roodbonte pinkentieren op.

BEKIJK DE ANTWOORDEN OP:
WWW.CRV4ALL.NL